

2024 m. finansinio stabilumo apžvalga:

blogojo scenarijaus išvengta, tačiau
rizikų finansų sistemai esama

Gediminas Šimkus
Lietuvos banko valdybos pirmininkas

Finansų sistema tebėra atspari aukštesnių palūkanų ir išaugusios geopolitinės įtampos aplinkoje

EKONOMINĖ APLINKA

Kieto ekonomikos nusileidimo išvengėme, infliacija stabilizuota, **grėsmės kyla iš geopolitinės aplinkos**

KREDITAVIMAS IR ĮSISKOLINIMAS

Pabrangus kreditui, gyventojai ir verslas **skolinosi vangiau**, tačiau **paklausa atsigauna**

ĮMONĖS IR NAMŲ ŪKIAI

Įmonės ir gyventojai **tebėra atsparūs** – gražinti paskolų nevēluoja

BŪSTO IR KOMERCINIO NT RINKOS

Sąstingis NT rinkose slopino kainų augimą, bet **nuosmukio kol kas išvengta**

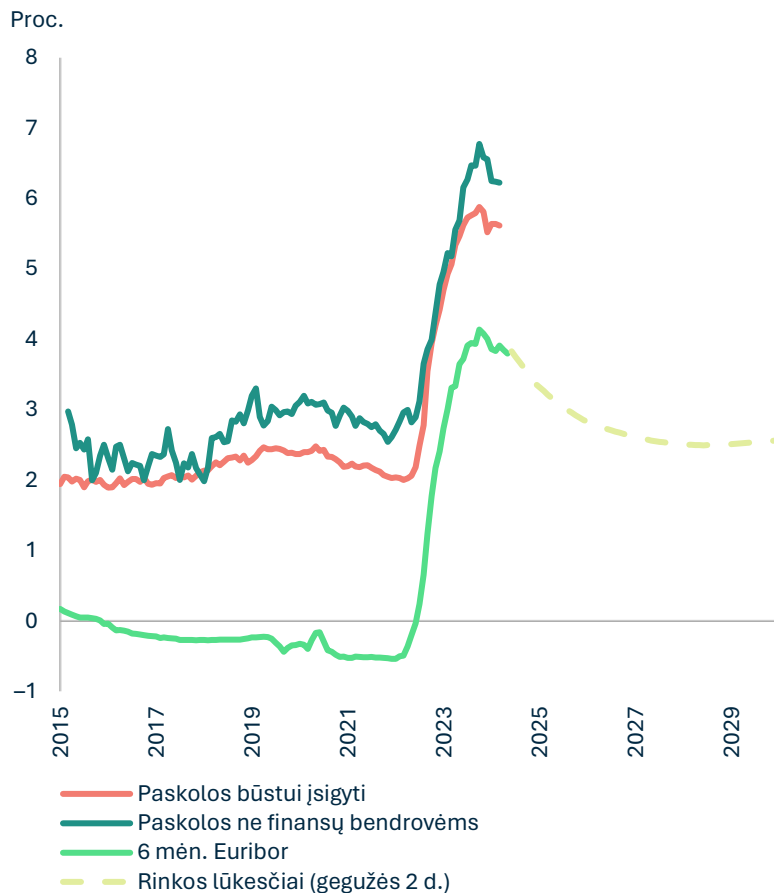

BANKAI

Išskirtinės aplinkybės lemia ypač didelį bankų **pelningumą**, **paskolų kokybė istoriškai gera**, **sektorius atsparumas aukštas**

Aukštos palūkanos vis dar yra svarbiausias finansų sistemą veikiantis veiksnys

Paskolų ir Euribor palūkanų normos

Šaltiniai: Lietuvos bankas, Refinitiv ir Chatham Financial.

Indėlių struktūra ir indėlių palūkanų normos

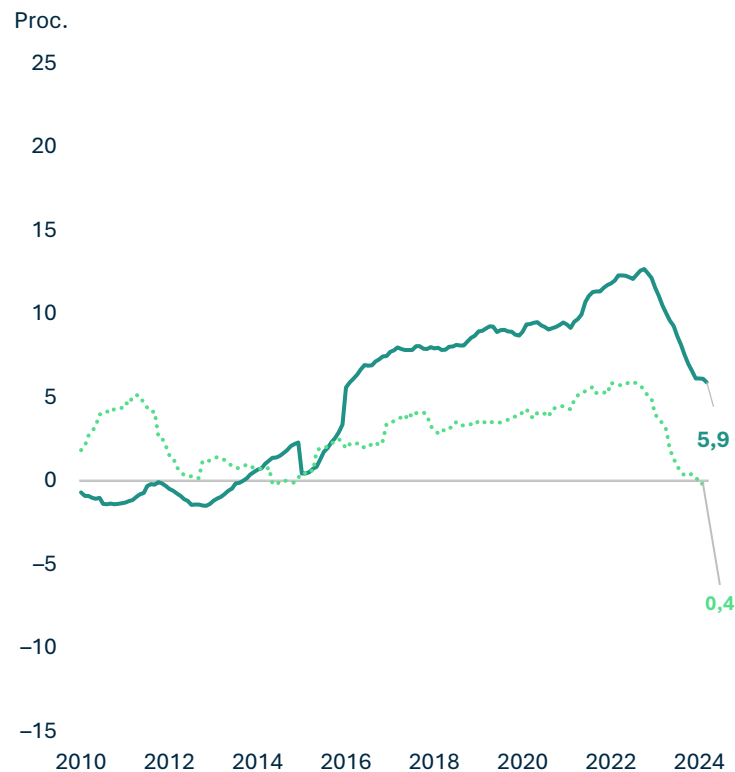
Šaltinis: Lietuvos bankas.

- Aukštos palūkanų normos kuria padidėjusį rizikų foną finansų sistemoje – skolininkai susiduria su didesnėmis skolos aptarnavimo sąnaudomis
- Indėlininkai nepanaudoja aukštesnių palūkanų normų potencialo – tik trečdalis lėšų bankuose laikoma sutarto termino indėliuose
- Palūkanų normos nuo 2023 m. spalio mėn. jau mažėja, o finansų rinkos įkainoja tolesnį nuosaikų mažėjimą

Aukštų palūkanų prislopintas skolinimasis rodo atsigavimo ženklus

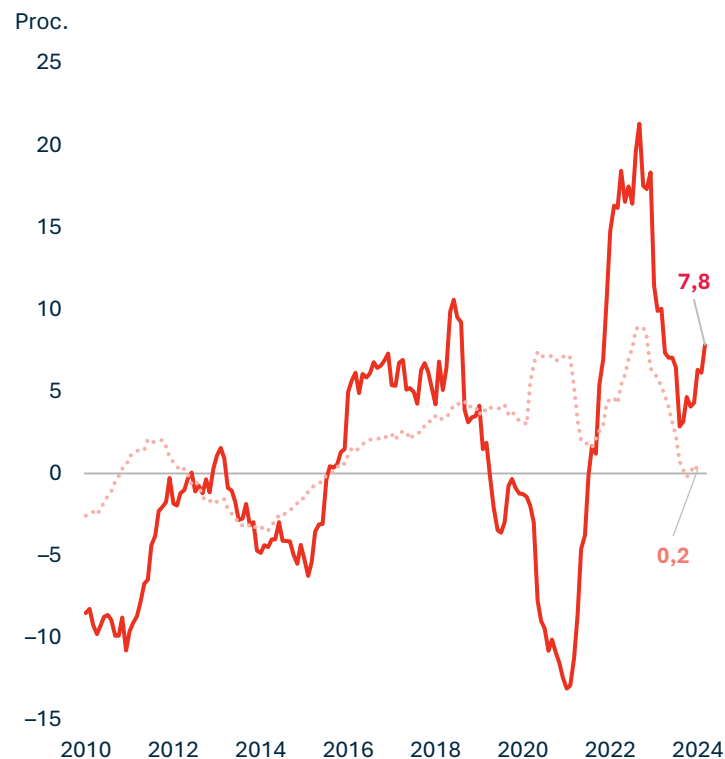
Būsto paskolų portfelio metinis augimo tempas

— Namų ūkiai: būstui
..... Namų ūkiai: būstui, euro zonos vidurkis

Šaltiniai: ECB ir Lietuvos bankas.

Verslo paskolų portfelio metinis augimo tempas

— Ne finansų įmonės
..... Ne finansų įmonės, euro zonos vidurkis

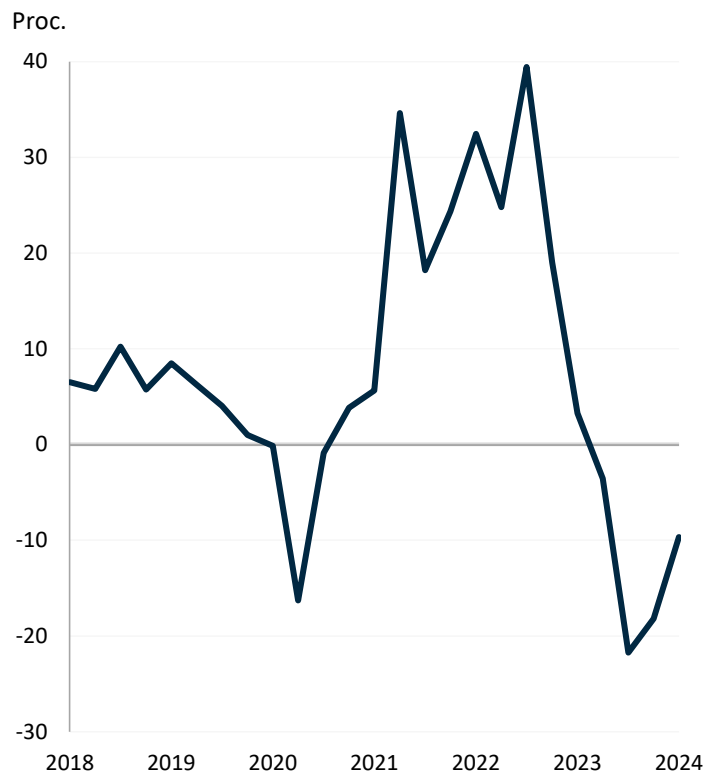
Šaltiniai: ECB ir Lietuvos bankas.

- Gyventojų ir verslo paskolų portfelio augimas lėtėjo išaugus palūkanų normoms, tačiau lenkė euro zonos vidurkį
- Pastaruoju metu stebima aktyvesnio skolinimo ženklų, padidėjusią paklausą rodo bankų apklausos
- Mažėjančios palūkanos ir atsigauanti ekonomika ateityje skatins skolinimąsi

Įmonės kol kas atsparios, bet pabrangęs skolinimasis, eksporto sunkumai ir augantis tarpusavio susietumas dar kelia riziką

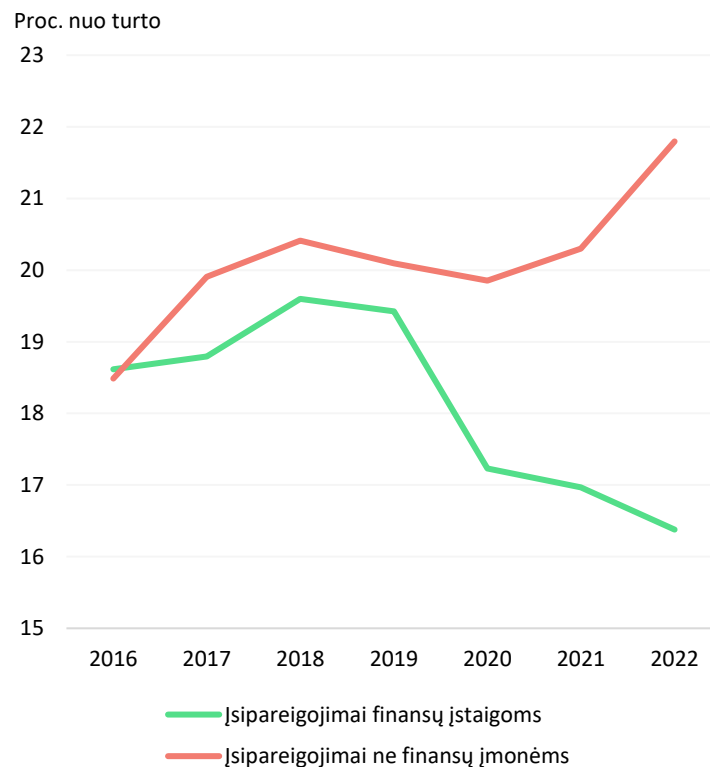

Nominaliojo eksporto metinis pokytis

Šaltiniai: VDA, AVNT ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Ne finansų įmonių įsipareigojimai

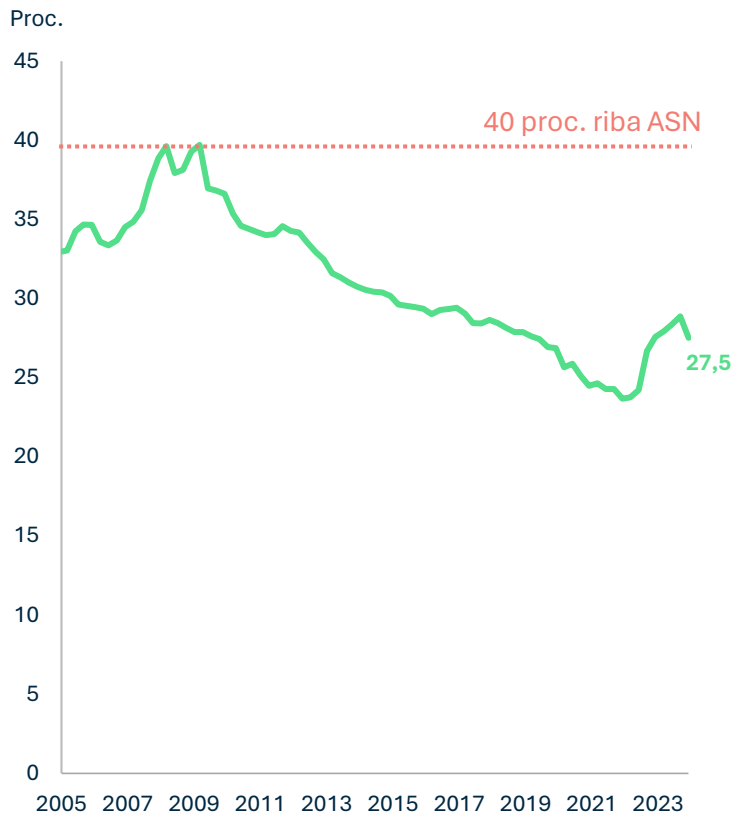

Šaltiniai: VDA ir Lietuvos banko skaičiavimai.

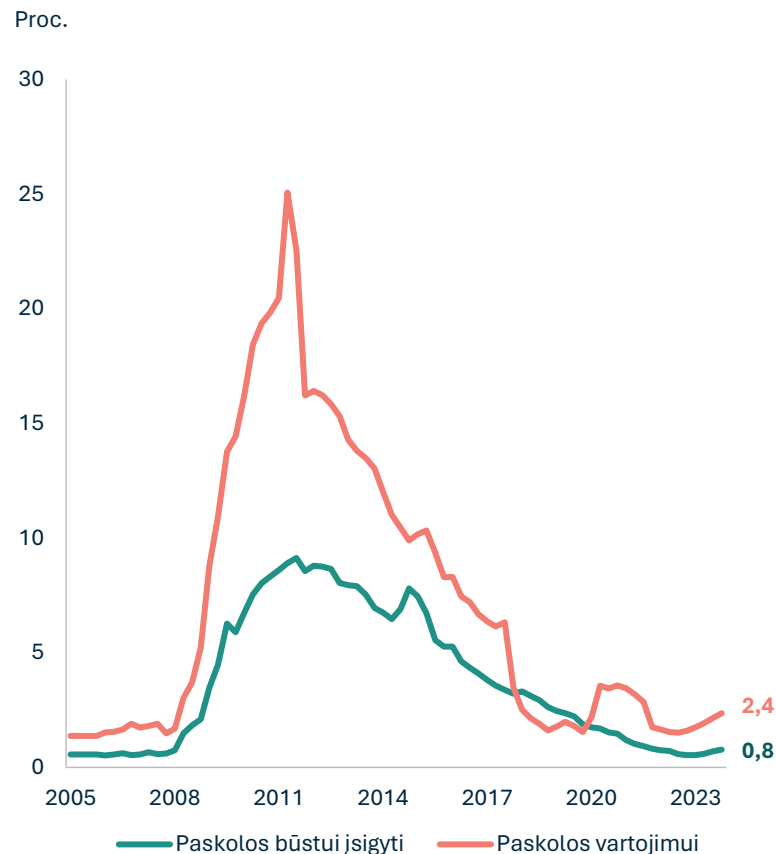
- Dėl sukauptų rezervų ir nedidelio įsiskolinimo veršlas tebebuvo atsparus aukštomis palūkanų normoms ir ekonominei recesijai – išaugusių bankrotų ir neveiksnių paskolų nestebima
- Vis dėlto užsitęsęs eksporto nuosmukis esant pabrangusiam skolos aptarnavimui toliau kels riziką įmonių veiklos stabilumui
- Jautriausios tebėra apdirbamosios gamybos, prekybos bei transporto sektorių įmonės
- Įmonės vis dažniau skolinasi ne iš kredito įstaigų, o didina įsipareigojimus kitoms įmonėms, tai gali didinti galimą rizikos užkratą

Pažabota infliacija ir augantys atlyginimai stiprina gyventojų atsparumą – paskolų gražinti nevēluoja

Gyventojų turimų paskolų įmokų ir pajamų santykis

Gyventojų neveiksnių paskolų dalis

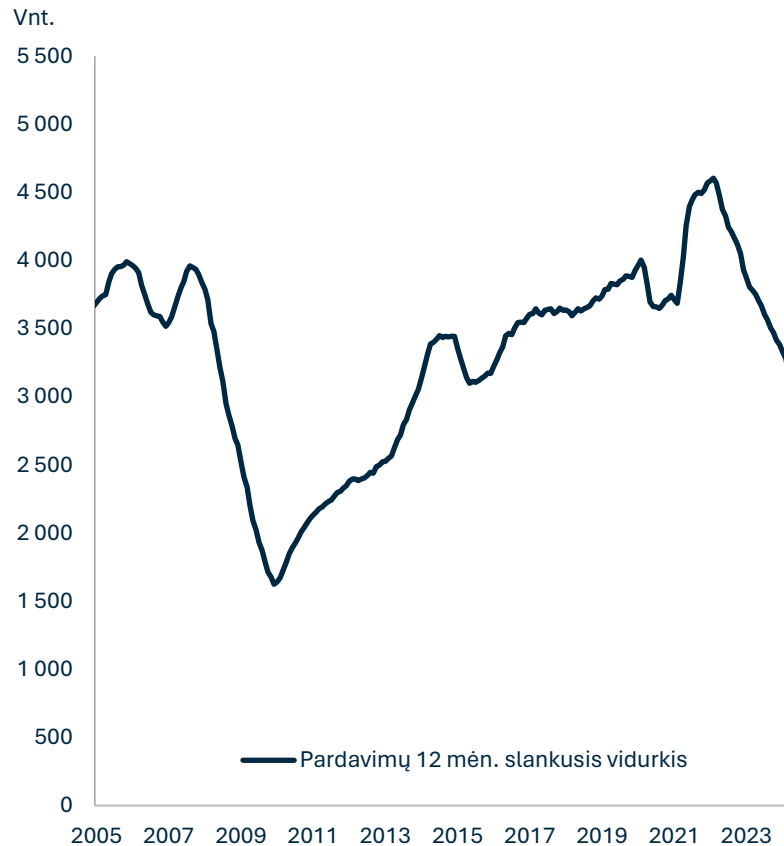

- Atsakingojo skolinimo nuostatų nulemtas tvarus gyventojų įsiskolinimas užtikrina jų finansinį atsparumą išaugus palūkanų normoms – gyventojų įsiskolinimas siekia 22 proc. BVP
- Augantys atlyginimai, sumažėjusi infliacija ir mažas nedarbo lygis stiprina gyventojų galimybes aptarnauti pabrangusias paskolas
- Gyventojai paskolų gražinti nevēluoja – neveiksnių paskolų lygis tebėra arti istorinių žemumų
- Didžiausią riziką gyventojų skolos aptarnavimui keltų išaugęs nedarbo lygis

Būsto rinka patiria sąstingį: kainų augimas išsikvėpė, tačiau ribotų disbalansų dar esama

Būsto sandorių skaičius

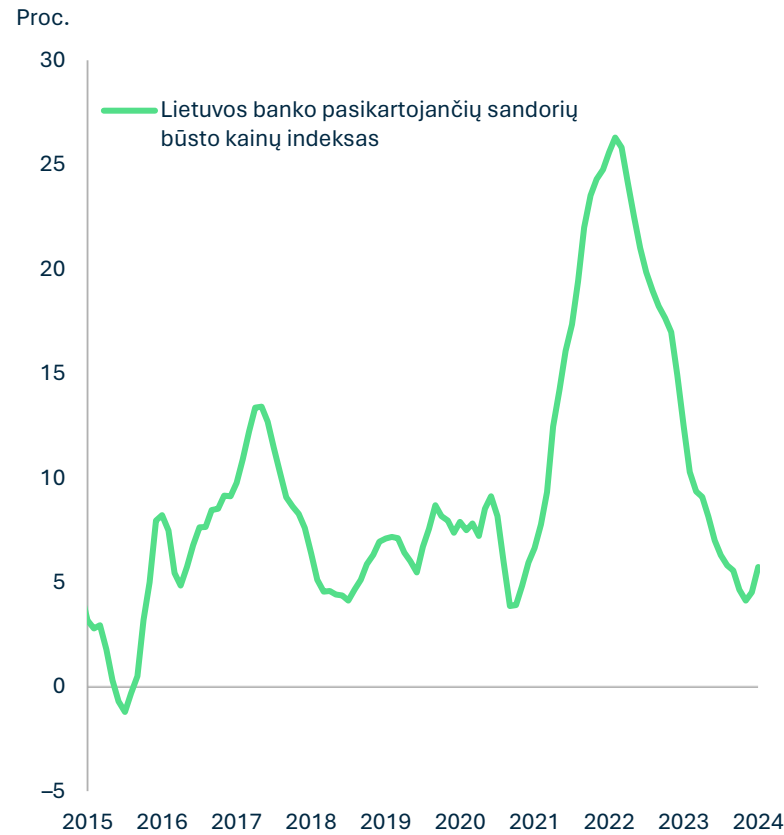
Būsto pardavimų lygis sumažėjo iki 2012 m.

Šaltinis: Registrų centras.

Metinis būsto kainų pokytis

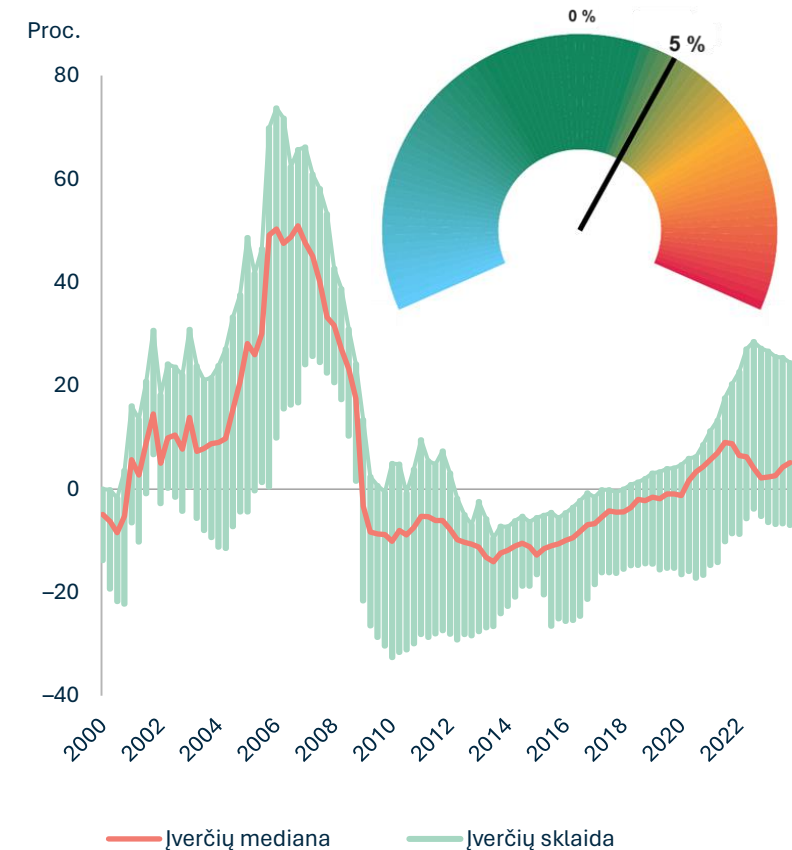
Sumažėjus būsto pardavimams, kainų augimas sulėtėjo ir jau stabilizuojasi

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Būsto kainų pervertinimas

Būsto kainų pervertinimas Lietuvoje gali siekti apie 5 proc.

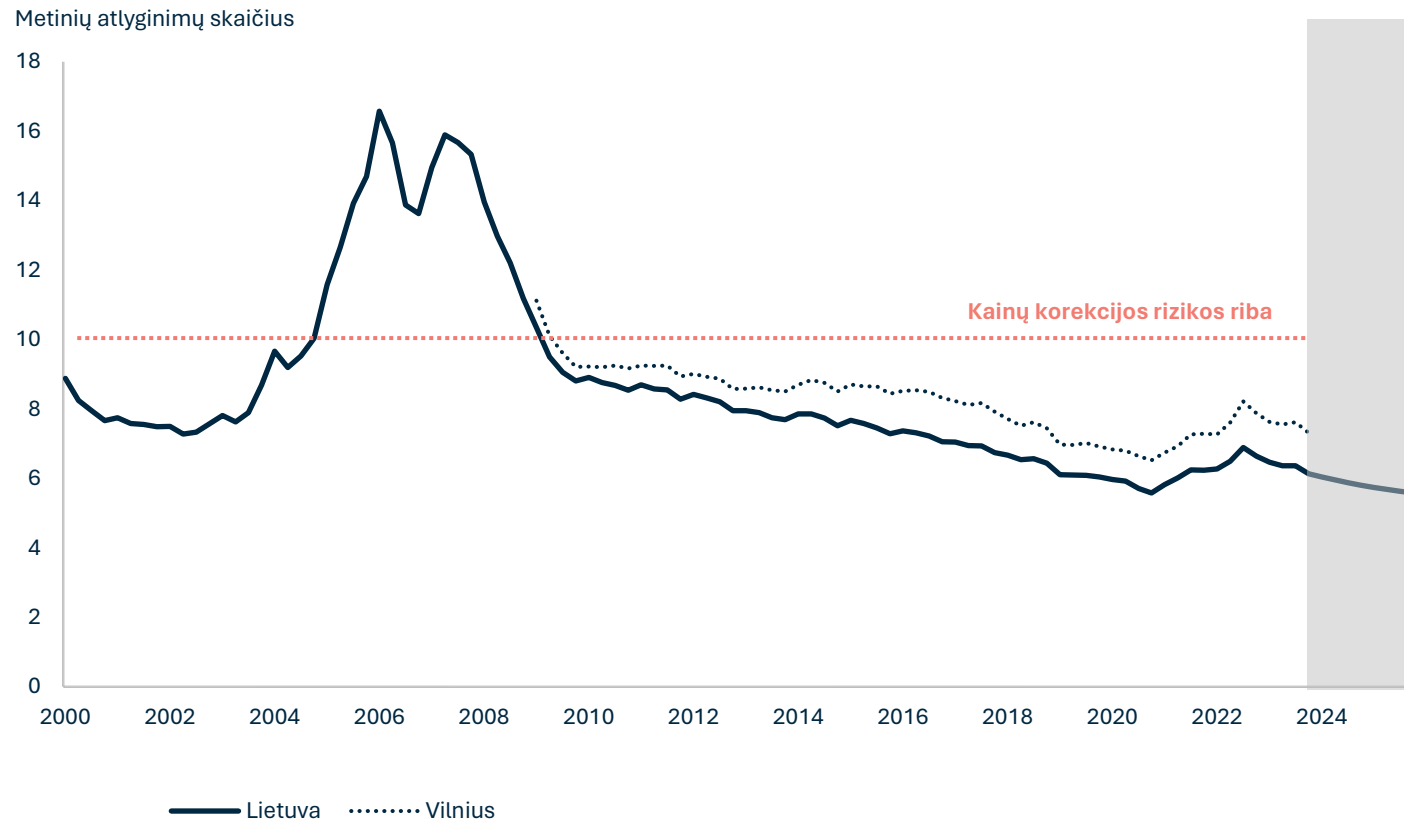

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

Įperkamo suprastėjimas buvo laikinas, tačiau, siekiant išvengti ilgalaikių problemų, reikalingos kryptingos priemonės

Kiek metinių atlyginimų reikia norint įpirkti būstą?

Būsto politikos kryptys įperkamumui užtikrinti:

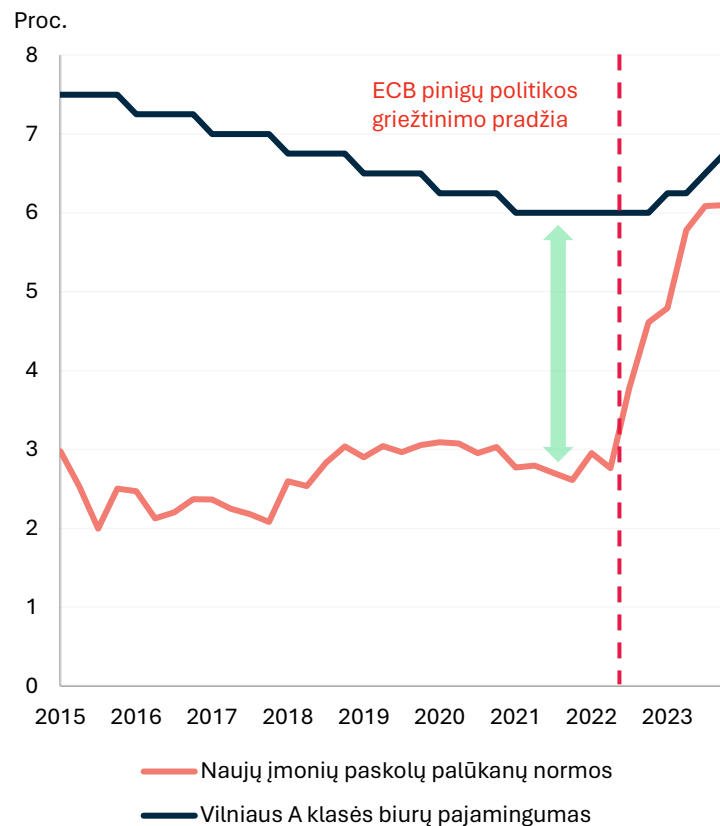
- **Tvari būsto paklausa:** išlaikyti Atsakingojo skolinimo nuostatus, plėsti NT mokesčio taikymą, neskatinti paklausos perteklinėmis fiskalinėmis priemonėmis.
- **Didesnė ir lankstesnė kokybiško būsto pasiūla:** spartinti renovaciją, skatinti efektyvesnę žemės panaudojimą ir sklandesnę statybos leidimų procesą.
- **Socialiai jautrių gyventojų būsto poreikis:** tikslinės priemonės, neiškreipiančios rinkos, nekuriančios finansinės naštos ir neskatinančios įsigijimo vietoje nuomos.
- **Ilgalaikė, vieninga ir koordinuota būsto politikos strategija:** nustatyti esminius būsto politikos tikslus ir ilgalaikes gaires.

Šaltiniai: VDA, Ober-Haus ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastabos: pilkame fone yra prognozė. Kainų korekcijos rizikos riba apskaičiuota Europos Komisijos.

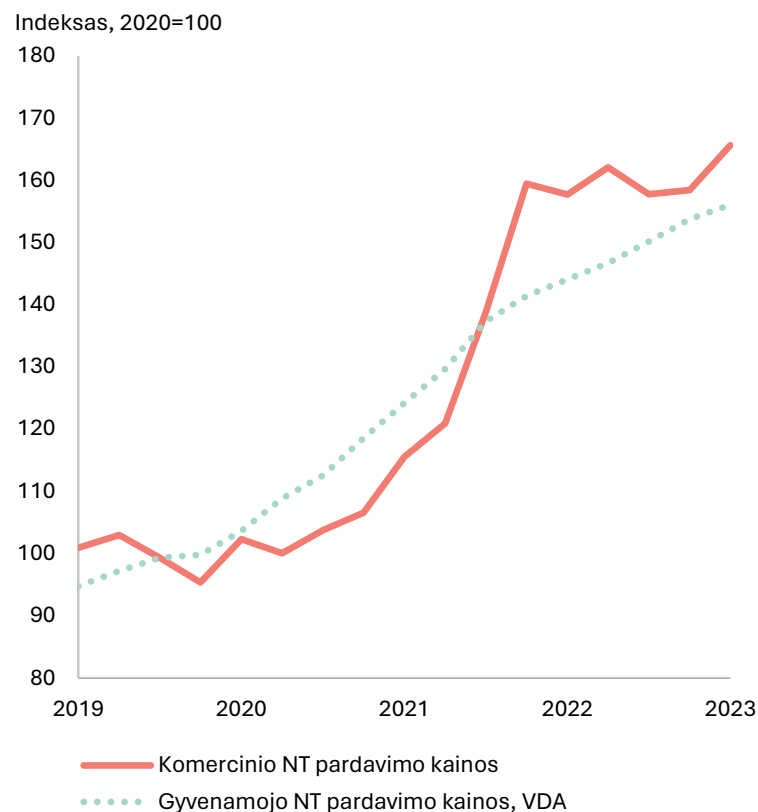
Komercinio nekilnojamojo turto rinkai riziką kelia išaugę refinansavimo kaštai, sumažėjusi paklausa ir geopolitinė aplinka

Komercinių patalpų nuomos pajamingumas

Šaltiniai: Colliers ir Lietuvos bankas.

NT pardavimo kainos

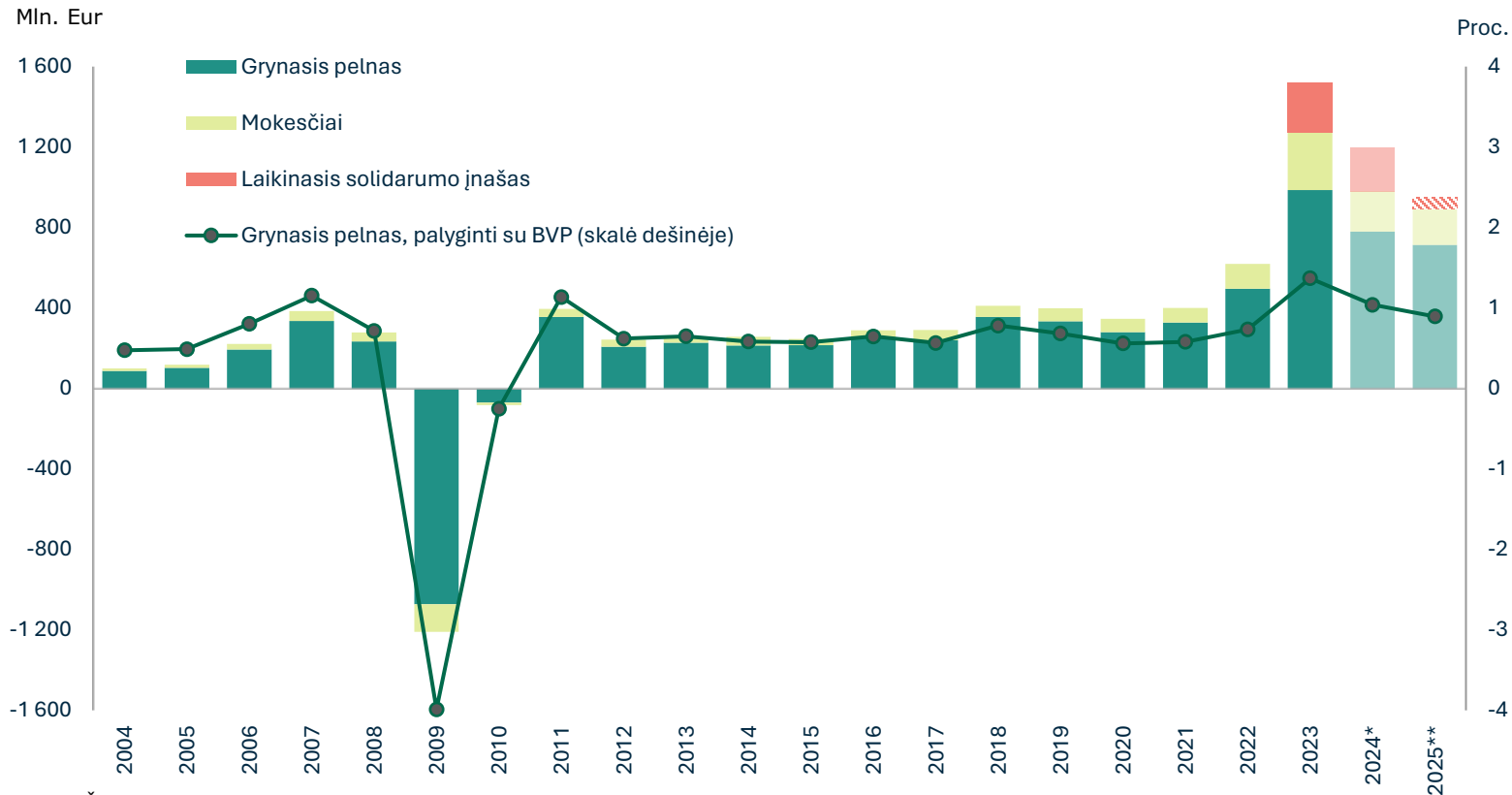

Šaltiniai: VDA ir VĮ Registrų centras.

- Išaugus palūkanų normoms, komercinio NT projektų pelningumas reikšmingai susitraukė.
- Komercinio NT kainos per keletą metų reikšmingai padidėjo, tad, sumažėjus rinkos aktyvumui, yra išaugusi kainų korekcijos tikimybė.
- Komercinis NT sudaro reikšmingą paskolų užstatų dalį Lietuvos finansų sistemoje, todėl jo nuvertėjimas lemtų nuostolius ir kredito ribojimus.
- Kol kas dėl sukauptų rezervų komercinio NT plėtros įmonės paskolų grąžinti nevēluoja, tačiau ateityje svarbu suvaldyti tiek refinansavimo, tiek ir galimą pasiūlos ir paklausos neatitikimą.

Išskirtinė aplinka lėmė didelį bankų nelaukto pelno prieaugį, kuris, nors ir nuosaikiau, tęsis ir 2024–2025 m.

Bankų sektoriaus grynasis pelnas, įnašai ir mokesčiai

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

* Labiausiai tikėtino scenarijaus įvertis

** Labiausiai tikėtino scenarijaus įvertis, hipotetinė laikinojo solidarumo įnašo suma 2025 m. pavaizduota remiantis Vyriausybės pateiktu Laikinojo solidarumo įnašo įstatymo pakeitimo projektu.

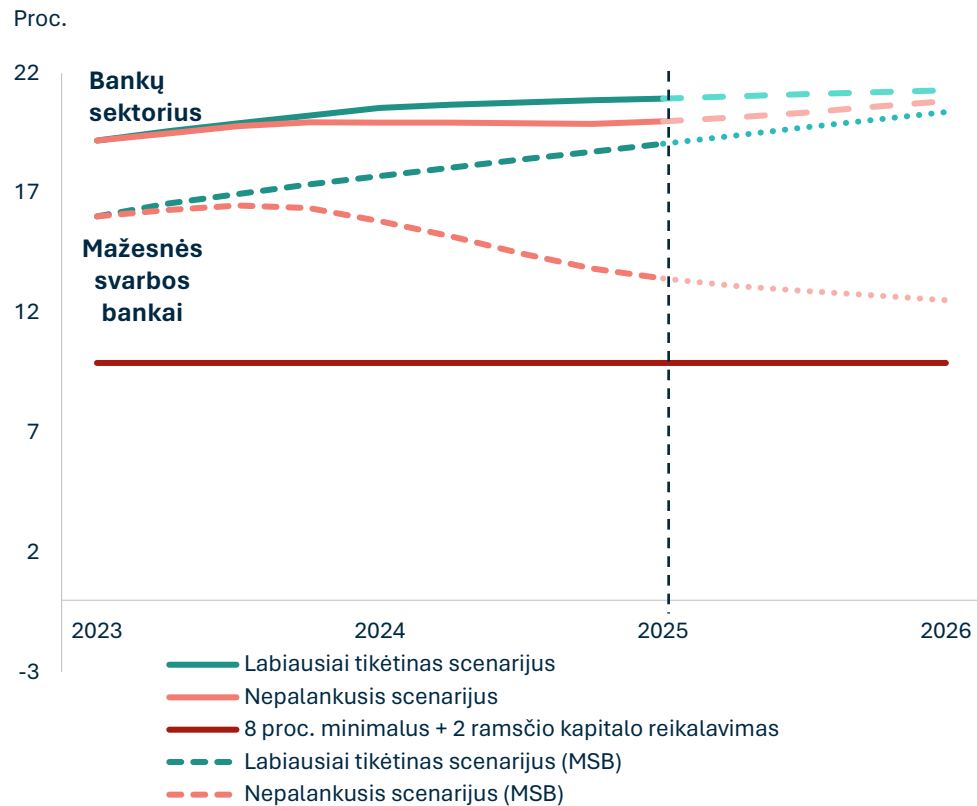
- Dėl spartaus grynujų palūkanų pajamų augimo bankų sektoriaus pelnas 2023 m. buvo istoriškai didelis ir beveik du kartus viršijo ankstesnių metų rezultatą
- 2023 m. įvestas bankų solidarumo įnašas į valstybės biudžetą sunešė 250 mln., o kiti mokesčiai bankams – dar beveik 300 mln. Eur
- Didelis pelningumas, aukštas likvidumas, mokumas ir gera portfelio kokybė byloja apie didelį bankų sektoriaus atsparumą
- Tačiau, tebevykstant rusijos karui, išaugęs kibernetinių atakų skaičius kelia sistemine riziką dėl galimo poveikio pasitikėjimui finansų sistema ir kritinės infrastruktūros bei teikiamų paslaugų sutrikdymo.

Bankų sektorius turi didelius rezervus ir būtų atsparus net ir išsipildžius nepalankiajam scenarijui, tačiau bankų padėtis nevienoda

Kapitalo pakankamumo rodiklio pokytis pagal testavimo scenarijus

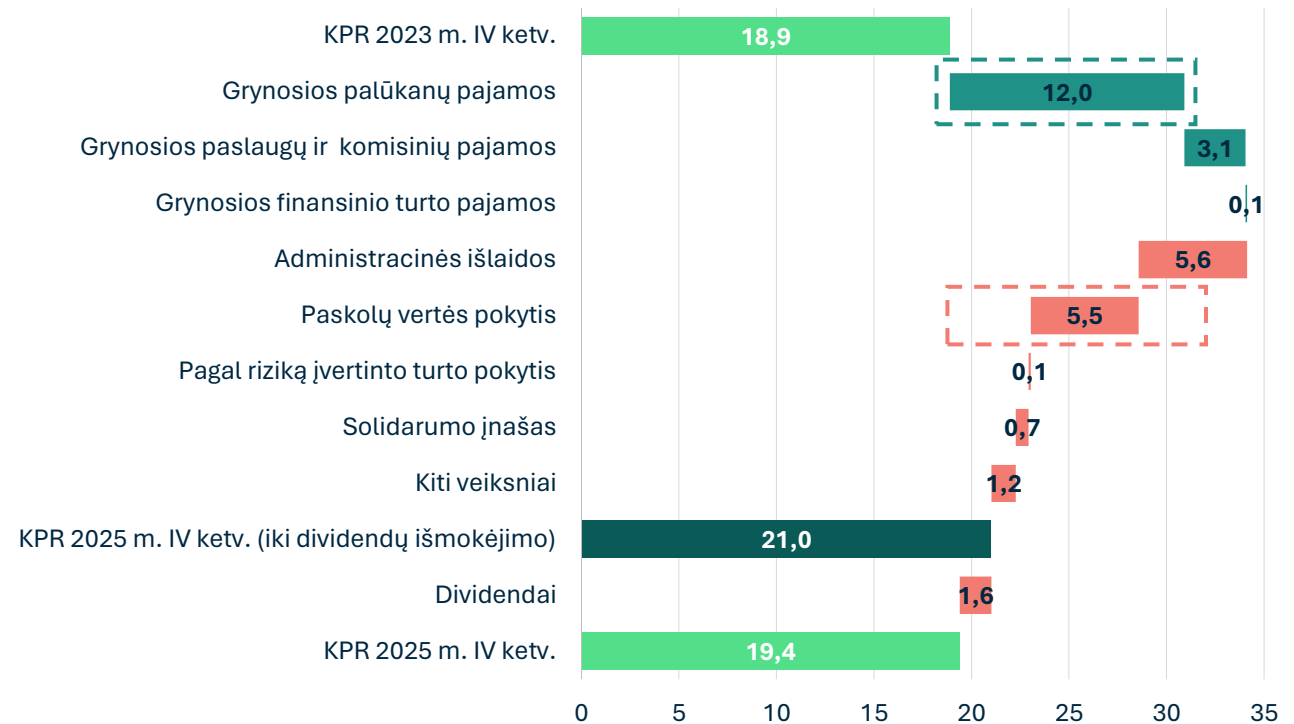
Mažesnės svarbos bankai yra jautresni ir nepalankiojo scenarijaus atveju galėtų susidurti su papildomo kapitalo poreikiu

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.
Pastaba: pagrindiniai rezultatai yra 2025 m. IV ketv., todėl 2026 m. grafike parodyti brūkšnine linija.

Bankų sektoriaus kapitalo pakankamumo rodiklį (KPR) lemiančių veiksnių išskaidymas nepalankiajame scenarijuje

Grynosios palūkanų pajamos būtų pagrindinis šaltinis, kuris leistų absorbuoti nuostolį, patirtą dėl paskolų kokybės pokyčių

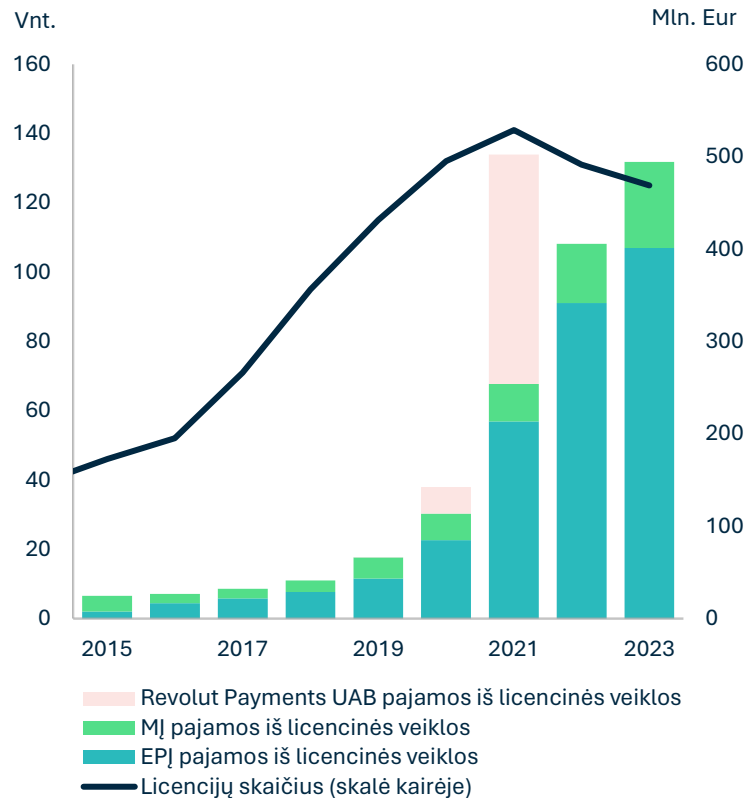

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

Siekiant suvaldyti reputacinę riziką, augantys EPĮ ir MĮ bei kriptoturto sektoriai vis dar turi atliepti kylančius brandos iššūkius

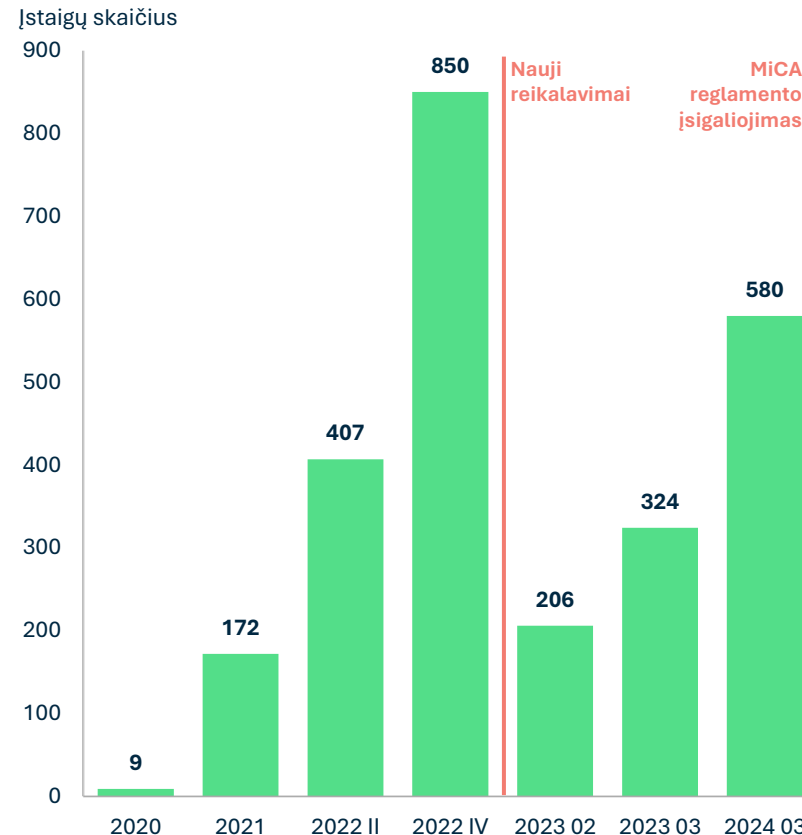

EPĮ/MĮ sektoriaus pajamų pokytis ir licencijų skaičius

Šaltinis: Lietuvos bankas.
Pastaba: FinTech sektoriumi vadinamos EPĮ ir MĮ.

Kriptoturto paslaugų teikėjų skaičius Lietuvoje

Šaltinis: Lietuvos bankas.

- EPĮ/MĮ sektoriaus svarba finansų rinkoje toliau augo, tačiau dar stokojo brandos.
- Beveik pusė EPĮ/MĮ 2023 m. veikė nuostolingai, be to, iššūkių toliau kelia aptarnaujami nerezidentai, susiję su didesnės rizikos teritorijomis ir finansinėmis veiklomis.
- Lietuvoje registruotų kriptoturto įmonių skaičius yra didelis – jų veikloje telkiasi pinigų plovimo rizika.
- 2024 m. pabaigoje įsigaliojus MiCA reglamentui, kriptoturto įmonės turės licencijuotis.

Apibendrinant pažymėtina, kad finansinio stabilumo būklė tvari, tačiau rizikų esama

Geopolitinės grėsmės ir infliacijai pažaboti skirta pinigų politika slopina skolinimą ir aktyvumą NT rinkose, padidino įmonių pažeidžiamumą. Šioje aplinkoje Lietuvos bankas išskiria keturias sisteminės rizikas finansų sistemai:

Sisteminės rizikos

1. Įmonių skolos negrąžinimo rizika
sumažėjus užsienio paklausai išaugusių palūkanų aplinkoje

2. Komercinio NT rinkos nuosmukio ir kainų korekcijos rizika
sumažėjus rinkos likvidumui ir išaugus skolos refinansavimo kaštams

3. Būsto rinkos kainų korekcijos rizika
tebesitęsiant rinkos sąstingiumi ir esant riboto dydžio kainų pervertinimui

4. Sisteminės svarbos kibernetinių atakų rizika išaugus geopolitinėms grėsmėms

Lietuvos banko taikomos stabilumo priemonės ir siūlymai stiprina finansų sistemos tvarumą

Makroprudencinės politikos priemonės

Kapitalo rezervai bankams

- **1 % anticiklinis rezervas**
- **2 % sektorinis sisteminės rizikos rezervas**
(taikomas būsto paskoloms)
- **1–2 % sisteminės svarbos įstaigų rezervas**
- **2,5 % kapitalo apsaugos rezervas**

Atsakingojo skolinimo nuostatai

- **Minimalus pradinio įnašo reikalavimas**
 - **15 %**
 - **30 %** ne pirmai paskolai
- **Maksimalus įmokų ir pajamų santykis**
 - **40 %**
 - **50 %** taikant 5 proc. palūkanų normą
- **Maksimali trukmė 30 m.**

Kiti svarbūs Lietuvos banko siūlymai

Refinansavimas

Supaprastinti ir atpiginti būsto paskolų refinansavimo procesą vartotojui

Fiksuotos palūkanų normos

Įpareigoti bankus, teikiant būsto paskolas pasiūlymą, **pasiūlyti alternatyvą su bent 5 metams fiksuota palūkanų norma**

SVV paskolų garantijos

Didinti valstybės **SVV garantijų veiksmingumą**, plečiant individualių garantijų proporciją, **ir plėsti jų gavėjų ratą**, orientuojantis į įvairesnį įmonių profilį

Ačiū!
